

Yayın Geliş Tarihi: 18.07.2024
Yayına Kabul Tarihi: 02.11.2024
Online Yayın Tarihi: 12.12.2024
<http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1518587>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 26, Sayı: 4, Yıl: 2024 Sayfa: 1883-1903
E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

KENTSEL MEKÂNDAN AİDİYET UNSURU OLARAK KOLEKTİF KİMLİK: HALTANLAR AŞİRET DERNEĞİ ÖRNEĞİ

Mithat Arman KARASU*

Fatma Betül BAYKUŞ**

Öz¹

Her insan farklı kimlikleri üzerinde taşır. Bu kimliklerin bir bölümü kolektif yapıdadır. Bu kolektif kimlikler bireye hem dayanışma içinde olduğunu hissini verir hem de bir topluluğa ait olduğu yönünde bir güven duygusu aşılar. Geleneksel toplumlarda bu kolektif kimliklerden birisi de aşiret kimliğidir. Son derece sıkı bağlarla örülü, kan bağına dayalı, aidiyet gerektiren aşiretin birey üzerinde etkili olduğu aşikârdır. Şanlıurfa'da yaptığımız araştırmanın amacı, bir kolektif kimlik örneği olarak aşiret derneklerinin bireyin kimliği üzerindeki etkisini belirlemektir. Bu amaçla Melucci'nin kolektif kimlik tanımından yararlanılmıştır. Melucci'ye göre kolektif kimliğin ilişkisel, çatışma ve süreklilik adıyla, birbiriyle ilişkili, üç farklı boyutu bulunmaktadır. Bu teorik çerçeve üzerinden kentsel mekânda bir aşiret derneğinin, mensupları üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada Şanlıurfa'da bulunan Haltanlar Aşiret Derneği örnek olarak seçilmiştir. Derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak yapılan saha çalışması sonunda aşiret derneğinin, aşiret mensupları arasındaki iletişimin devamlılığı bakımından önemli bir rol üstlendiği tespit edilmiştir. Derneğin bir diğer işlevi, sağladığı güven ağı sayesinde, aşiret mensuplarının sosyal ve ekonomik çıkarlarını kollamada oynadığı roldür. Siyasal patronaj ilişkilerinin varlığı, aşiret derneklerini birer çıkar kollama platformuna dönüştürmektedir. Kimi aşiret mensupları aidiyet duygusu içinde derneği, kimliğinin bir parçası olarak görürken; kimi aşiret mensupları ise, çıkarlarının devamı için dernek üyeliğini bir zaruret olarak kabul etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kimlik, Kolektif Kimlik, Aşiret, Dernek, Şanlıurfa.

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Karasu, M. A. & Baykuş, F. B. (2024). Kentsel mekânda aidiyet unsuru olarak kolektif kimlik: Haltanlar aşiret derneği örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26 (4), 1883-1903.

*Prof. Dr., Harran Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi, ORCID: 0000-0003-3477-5843, makarasu@harran.edu.tr

**Doktora Öğrencisi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ORCID: 0000-0001-8507-2414, fatmabetulbaykus63@gmail.com.

¹Bu makaledeki saha çalışması için Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan (08.07.2024 tarih ve 348714 sayılı) izin alınmıştır.

COLLECTIVE IDENTITY AS AN ELEMENT OF BELONGING IN THE URBAN SETTINGS: SAMPLE OF HALTANS TRIBAL ASSOCIATION

Abstract

Each individual has different identities, some of which are collective in structure. These collective identities provide the individual with both the sense that s/he is covered with solidarity and instills the feeling of security brought by belonging to a community. One of such collective identities in traditional communities is the identity of tribe. It is obvious that tribe, which is woven with extremely tight bonds, based on blood relations and requires attachment, is effective on the individual. The purpose of our research we have conducted in Şanlıurfa is to determine the effects of tribal associations on the identities of individuals. For this purpose, Melucci's description of collective identity was made use of. According to Melucci, collective identity has three different dimensions named relational, conflict and continuity, all of which are related to one another. It was attempted to determine the effects of tribal associations on its members within an urban environment. The Haltans Tribal Association in Şanlıurfa was selected as the sample. It was found out that the tribal association assumed a significant role as regards the continuity of communication between the members of the association as a result of the field study conducted using the depth interview technique. Another function of the association is its role in the protection of interests of the members of the tribe thanks to the safety net it provides. Presence of political patronage relationships transforms tribal associations into platforms of protection of interests. While some individuals considered the association as a part of their identities with feelings of belonging, some other members of the tribe considered association membership as a must for the continuity of their interests.

Keywords: Identity, Collective identity, Tribe, Association, Şanlıurfa.

GİRİŞ

Bir keresinde ünlü mimar Lefebvre kenti: “Milyonlarca insanın içinde, insanın kendisini yalnız hissettiği yer” olarak tanımlamıştır (2014: 84). Kent yaşamı sosyolojik olarak bir topluluğu anlatsa da, psikolojik olarak kimi zaman bir yalnızlığı ve güvensizliği ifade etmektedir. Bu durum karşısında insan farklı kimlikler üzerinden toplumla iletişim kurmaya yönelmektedir. Bir yardım derneğinde gönüllü olmak, bir futbol takımının taraftarı olmak ya da bir hobi kulübünde yer almak insanın kendini yeniden üretmesine yardımcı olmakta, kentin yalnızlığı karşısında bir dayanak işlevi görmektedir. Kırdan kente tam anlamıyla dönüşümün gerçekleşmediği kentlerde ise bu işlevi cemaat ya da aşiret benzeri daha geleneksel toplumsal örgütler üstlenmektedir.

Bireyin kentsel yaşamda ayakta kalması ve yalnızlığını aşmasında özellikle kolektif kimlikler önemli bir rol oynamakta, bireyin benliğini kazanmasında etkin olmaktadır. Kolektif kimlik, kişinin bir topluluğa aidiyetlik bağıyla bağlanarak kendini grubun ortak kimliği ile toplumda göstermesi ve bu şekilde kabul görmesinin

bir yoludur. Birey gerek ihtiyaçlarını gidermek gerekse toplum nezdinde çıkarlarını daha etkin savunabilmek adına kolektif kimliğin bir parçası olma gayretindedir.

Çalışmanın amacı, kentsel mekânda bir aşiret derneğinin bireyin kolektif kimliğini oluşturma ve devam ettirme süreçlerinde ne ölçüde etkili olduğunu incelemektir. Özellikle Şanlıurfa gibi aşiret kültürünün baskın olduğu, kırdan kente geçiş sürecindeki bir toplumda aşiret derneklerinin sayısı yüzlerle ifade edilmektedir. Bu derneklerin yaygın olması toplum üzerinde etkili olduklarını bize göstermektedir.

Çalışmada derinlemesine görüşme tekniği kullanılmış, Haltanlar Aşireti Derneği örnek olarak seçilmiştir. Aşiret üyelerinin geneli kent merkezinde yaşamalarına rağmen, aşiret içi ilişkilerinin sürdürülmesinde dernek bir araç rolü üstlenmektedir. Mekânsal kolaylıkların ötesinde bir etkiye sahip olan dernekte üyeler inanç, gelir durumu, sosyal statü vb. farklılıklara bakmaksızın dernek üyeliği üzerinden ilişkilerini devam ettirmekte, kolektif bir kimlik bağı inşa etmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde kolektif kimlik kavramı üzerinden teorik bir çerçeve oluşturulacaktır. İkinci bölümde aşiret kavramı ve bu kavramın kolektif kimlikle olan ilişkisi üzerinde durulacaktır. Son bölümde derinlemesine görüşme tekniği ile elde edilen veriler değerlendirilecektir.

KOLEKTİF KİMLİK ALGISI

Kimlik, bir özellik, bir nitelik belirtisidir (Fearon, 1999, s.13). Dalbay'a göre kimlik; "bir proje ve bir koyutun (ön gerçek) ontolojik statüsüne sahip" olmaktır (Dalbay, 2018, s.163). Kimliklerin bir kısmı doğuştan, bir kısmı da sonradan karşılaşılan grup ya da topluluklar vasıtasıyla kazanılmaktadır. Kazanılan bu kimliklerle kişi, bir aidiyetlik ve sosyal bağa sahip olmaktadır (Sen, 2006, s.41). Bireyde kimliklenme süreci kişilikle beraber, onun bir parçası olarak gelişir ve şekillenerek zaman içerisinde bireyin bir parçası haline gelir. Jung'a göre, bireyin yaşadığı kişilik ve buna bağlı kimlik gelişimi çocukluktan başlayarak bütün yaşamı boyunca devam etmektedir (Jung, 2015, s.197).

Birey açısından kimliğin, kişinin doğduğu andan itibaren sosyal çevresi, biyolojik varlığı ve karakteristik farklılıklarıyla beraber toplumda diğerlerinden ayırıcı bir çeşit "etiket" olduğu söylenebilir (Aydoğdu, 2004, s.117). Bireyin sahip olduğu kimliği "biricik" yani diğerlerinden ayrılan yönleri, farklılıkları ve özgünlüğü belirler. Diğer taraftan, kimliğin belirlenebilmesi için de bir "öteki"nin varlığı gerekmektedir (Türkbağ, 2003, s.210-211). Gerek toplum gerekse diğer insanlarca kabul görmek kişinin kimliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Kimlik daima şu üç özelliğe gönderme yapar. Zamanla ortaya çıkan değişikliklerin ötesinde öznenin sürekliliği, öznenin ötekilere saygı ile sınırlandırılması, tanıma ve tanınma becerisidir (Melucci, 2014, s.84).

Kolektif açıdan kimlik, belirgin ilişkilere (kişi ve ait olduğu ya da olmak istediği topluluklarla mevcut olan benzerlikler) bağlı olma şartıyla, bireyin aidiyetlik bağını kuvvetlendiren kavramsallaşmış bir nesne olarak tanımlanabilir. Toplulukların oluşum süreçlerinde onları meydana getiren bireyler hem toplumsal birikimin oluşumunda oynadığı rol ve davranışlar hem de diğer bireylerden ayrılan yönlerinin belirlenebilmesi için birtakım kimlikler edinir. Dışlanma ve yok sayılma düşüncesine dair duyulan korku, bireyi bir topluluğa üye olma, topluluğun sahip olduğu değer yargıları, kalıp düşünceler ve kültürel tortuları paylaşarak kendini güvenceye almasını sağlar. Kolektif kimlik, aidiyet krizinden ve bu krizin olması gereken ile var olan arasındaki uçurumu kapatma çabasından doğmuştur (Bauman, 2017, s.30).

Kolektif kimlik bir grubun, bir diğer gruba etkileşime girmesiyle oluşur. Kolektif kimlik, insan topluluklarının kendileri hakkındaki bilgi ve hisleriyle ilgilidir. Topluluğun kendine özgü niteliklere sahip olduğunu vurgular ve bu özgünlük bir grup bilinci ve aidiyet duygusu oluşturur. Kolektif kimlik, bir "durumdan" daha çok bir "süreci" ifade eder (Bilgin, 1995, s.59). Kolektif kimliği edinme sürecinde birey, kendini bir bütünün parçası olarak algılamakta ve parçası olduğu grubun dışında kalmamak için kendisinden beklenen performansı göstermektedir. Bu performans inanca dayalı ritüellerde yer almak olabildiği gibi; dil, kültür, gelenek, değer yargısı vb. düşünsel uygulamalarda yer almak da olabilir. Kolektif kimliğin belirlenmesinde geçmişe dönük semboller, anılar, sanat eserleri, töreler, alışkanlık, değerler, inançlar vb. faktörlerde etkin olmaktadır (Bilgin, 1995, s.60).

Kolektif kimlik, bireylerin özdeşleşmeleriyle ilgili bir konudur. Kendi başına bir kolektif kimlikten söz edilemez. Kolektif kimlik, kendini bu kimlikte tanımlayan bireylerin varlığına ihtiyaç duyar (Drousioti, 2022, s.299). Grup üyelerinin düşünsel istekliliği, sadakati ve eylem yapma kapasitesi grup içinde bilinç düzeyini güçlendirir ya da zayıflatır (Cohen, 1999, s.124). Ortak gruba üye olan bireyin grup içerisindeki etkileşime katılımı, grubun kendisini algılama biçimini ve grup içinde ne ölçüde benimsediğini ortaya çıkarır. Yani (biz kimliği), bireyin (ben kimliğin)den önce gelir. Bu durumda kimlik (sosyo-genetik) bir olgu olmaktadır (Assmann, 2015, s.140). Kolektif kimlikte aktörlerin temel özelliklerinin başında kendi eylemlerinin kontrolünde olmamaları gelmektedir. "Biz"i inşa etme sürecine göre hareket ederler ve onunla kendilerini var ederler (Melucci, 2014, s.92).

Kolektif kimlik toplumsal aktörlerin birleşik ve sınırlanmış özneler olarak hareket etmesi sonucunu doğurur. Toplumsal aktörler kolektif kimlik içinde ancak bir bünye ya da kitle olarak hareket edebilirler çünkü bir ölçüde kolektif kimliğin inşa edici sürecini gerçekleştirirler (Melucci, 2014, s.85). Bu açıdan tanımlandığında, kolektif kimlik, toplumsal aktörlerin öz düşünüm becerisine sahip olduğunu ifade eder. Kolektif kimliğin etrafında örüntülediği kolektif eylem, toplumsal ve çevresel sınırlara karşı olmakla beraber aktörlerin tanyabileceği sembolik yönelimler, anlamlar üretir. Kolektif kimlik aidiyetlik ve nedensellik

nosyonu içerir. Ayrıca, aktörlerin geçmiş ile gelecek arasında ilişki kurmalarına, eylemleri etkilerine bağlamalarına imkân veren bir süreyi algılama yeteneği gerektirir.

Rümelin'e göre bir grubun kolektif bir bağ oluşturabilmesi için dört asgari şart gerekmektedir (Rümelin, 1993, s.120). Bunlar:

- ✓ "Biz" bilincinin davranışlar aracılığıyla benimsenmesi.
- ✓ Grubun dışında kalanları "öteki" tek bir kimlik olarak düşünürler. Gruba dâhil olanlar ise ortak değerler, kararlar, tercihler ve fikirlere sahip olurlar.
- ✓ Kolektif kimlik taşıyıcıları grubun dışındaki "ötekiler" ile rekabet halinde olurlar. Örgütün/grubun çıkarlarını birlikte hareket ederek korurlar.
- ✓ Son olarak, ortak paydayı oluşturan kolektif kimlik ile ilgili bilgi ve bilincin olmasıdır.

Kolektif kimlik, bilgi ve ortak tecrübelerin dilini kullanan cemaat içinde, bireyler bakımından bir ortak düşünsel yapı oluşturur. Aslında kolektif kimlik grup ortak özellikleri barındıran ve ortak simgeler dünyasıdır. Kolektif kimlikle "ben"den "biz"e bir geçiş söz konusudur. Başka bir deyişle, "ben" dediğimizde bireyin kendi geçmişine yapmış olduğu referans söz konusu iken; "biz" dediğimizde ortak biçimsel bir dünya ifade edilmektedir (Cohen, 1999, s.134).

Bireysel farklılıklar ile kolektif kimlik arasındaki çatışma bireyi ait olduğu kolektif kimliğe yakınlaştırır ya da uzaklaştırır (Berger & Luckmann, 2008, 34). Birey içinde yer aldığı topluluk ve onun değerleriyle çatışan davranışlardan kaçınmaya dikkat etmelidir, aksi bir davranış içinde yer aldığı topluluk tarafından dışlanır. Kaldı ki bireyler, genellikle topluluk değer yargılarıyla ters düşebilecek yeni davranışlardan kaçınırlar. Kolektivitinin bir parçası olma güdüsü ağır bastığı için topluluğun düşünce ve davranışları bireysel açıdan, sınırlandırıcı hale gelse bile, birey tarafından kabul görür. Topluluğun davranışlarında bilinmeyen bir anlam olduğuna hükmedilir. Kolektif kimliğin üretildiği topluluklar mensupları üzerinde bir dış kaynaktan doğan tehdit algısı yaratırlar. Böylelikle, topluluk kolayca tehdit altındaymış gibi görülebilir. Bu haliyle bireyler kolektiviteyi seferber etmenin hazır bekleyen bir aracı gibi görünürler. Kimliklerini kaybetmekten korkan bireyler hem "hayat tarzı" hem de "benlik duygusunun bir parçasından" vazgeçerler (Cohen, 1999, s.125). Başka bir deyişle, bireysel farklılıklar kolektif kimliğin baskın olduğu oranda geri plana itilir.

Melucci'nin Kolektif Kimlik Algısı

Kolektif kimlik, zamana ve mekâna göre daralıp genişleyen, sınırları kendisini kuran güçlerin farklılaşan yoğunluğu ve yönelimleriyle değişen bir alandır (Melucci, 2014, s.89). Kolektif kimliğin somut varlığı, örgütün ilişkisel, çatışmacı ve sürekliliğine göre şekil alır. Kolektif kimliğin olgunlaşması ancak iç ve dış unsurlarda yaşanan değişikliklere, bu değişikliklere verilen tepkilerle kurulan ilişkilere göre belirlenir.

Melucci'ye göre, kolektif kimliğin üç boyutu bulunmaktadır. Bunlar; ilişkisel, çatışma ve süreklilik boyutlarıdır (Melucci, 1993, s.270). Kolektif kimliğin ilişkisel boyutu, grup ya da topluluk içinde bireyin tanıma ve tanınma evresini geçirir. Çatışma boyutu gruplar arasında “biz” ve “ötekiler” ayrımının neden olduğu çıkar çatışmalarını ifade eder. Son olarak kolektif kimliğin varlığının sürekliliği, grubun üyeleri ile olan bağlılığını ve grup içi aktivitelerin devamlılığını anlatır. Kolektif kimliğin bu üç boyutu hem grup hem de birey için kolektif kimliğin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır (Melucci, 1996, s.28).

İlişkisel Boyut

Kolektif kimliğin kurulumu için öncelikli olarak “öteki”ler tarafından tanınması gerekmektedir. Kolektif kimliğin ilişkisel boyutu tanınma ve tanıma olgularına dayanmaktadır (Melucci, 1993, s.272). Bireyin üyesi olduğu toplulukla diğer topluluklar arasındaki benzerlikler, karşıtlıklar ve çatışmalar onun kolektif kimliğinin oluşmasında önemli bir rol oynar (Özdemir, 2001, s.108). Karşı tarafın kabullenmesi olmaksızın bir kimlik inşa edilemez.

Kimliğin iki boyutu arasında (kişisel ve ortak) paradoksal gözükten özel bir ilişki vardır. Bu ilişki görünüşte birbiri ile çelişen iki ayrı karakteri birlikte var eder. “Ben” ve “biz” aynı anda var olur. Ben dışarıdan içeriye doğru oluşur. Her bireyde, ait olduğu gruptaki etkileşim ve iletişim düzeyine bağlı olarak, içinde yer aldığı grubun kendisini kabulleniş oranında ortaya çıkar. Biz ise grubun bütününe oluşturduğu değer ve bilgidir. Grubun “biz” kimliği, “ben” kimliğinden önce gelir. Biz kimliği, bu “biz”i kuran ve taşıyan bireylerin dışında yoktur. Sadece bireylerin ortak bilgi ve bilincinin bir ürünüdür (Melucci, 1996, s.23).

Kolektif kimlik, toplumun geri kalanı (ötekiler) tarafından kabul görmesi için diğerleri ile aralarındaki farklılığın belli bir karşıtıya dayandırmasını gerektirir. Tanınma bu farklılıkların karşılıklı ve eşitliğe dayalı olarak kabulüyle gerçekleşir (Melucci, 2014, s.86-87). Kolektif amaç doğrultusunda hareket eden aktörler kimliklerini gerçekleştirme adına “biz” olgusunu oluştururken; karşı taraf “ötekiler” olarak algılanır. Ötekilerin varlığı hem rekabeti hem de aktörlerin “tanınma” ihtiyacı doğrultusunda kendini gerçekleştirmesini sağlamaktadır (Dalbay, 2018, s.169). Hiçbir grup, tek başına, zaman ve mekân dışında bir varlığa sahip olamaz. Nasıl ki bireysel kimliklerin oluşumu kişiler arası ilişkiler sayesinde mümkün ise, kolektif kimliklerin oluşumu da gruplar arası etkileşim ile mümkün olabilir (Bilgin, 1995, s.59).

Çatışma Boyutu

Birey içinde yaşadığı toplumda sürekli bir rekabet içindedir. Bu rekabet kimliğin gelişim sürecine de yansır. Farklı grupların ya da toplulukların varlığı ve bunlar arasındaki rekabet kaçınılmazdır. Özellikle kentsel mekân farklı çıkar gruplarının bir çatışma alanıdır (Park & Burgess, 2015, s.117). Bu açıdan kolektif kimlik taşıyıcısı aktörler, mensubu oldukları toplulukların kolektif çıkarlarını “ötekilere” karşı koruma ve savunması için bir tür “çatışmaya” girmeleri gerekmektedir.

Kolektif kimliğin çatışma boyutu kolektif aktörler ile diğerleri arasında bir gerilim meydana getirir. Bu gerilimin uç örneği ise “toplumsal çatışma”dır. Kaynakların kısılaşması durumunda rekabet de artacaktır (Melucci, 1996, s.38). Ortaya çıkan bu çatışmada tehlikeye giren sembolik ya da somut hedefler değildir bilakis, insanların uğruna mücadele ettiği şey kendilerini tanıma/onaylama ve eylemlerinin özneleri olarak tanınma olanağıdır (Melucci, 2014, s.87-88). Dolayısıyla, kolektif aktörler, karşıtlarının yok saydığı kimliklerini kabul ettirme ve kendilerine ait olanı sahiplenmek için bir çatışma içine girerler.

Kolektif kimliğe aidiyetlik bağı ile bağlanan aktörler, kendileri olarak onayladıkları şeyi yeniden sahiplenmek amacıyla olanaklarını nasıl seferber edeceklerini grup içinde öğrenirler. Kolektif hareketlilik biçimlerine ya da toplumsal hareketlere katılma, kültürel yenilik biçimlerine dâhil olma, özgeciliğinden ilham alan gönüllü eylemler hep çatışma durumu karşısındaki tepkilerdir (Melucci, 2014, s.88).

Süreklilik Boyutu

Kolektif kimliğin sürekliliği onun eylemsel olmasıyla doğrudan ilgilidir. Kolektif aktörler, üyesi olduğu kolektivitenin sürekliliğinin sağlanabilmesi için çeşitli aktivitelerde bulunur. Aktörler, kolektif kimlikleri aracılığıyla kendilerine özgü rolleri hakkındaki beklentileri öğrenme fırsatı elde ederler (Wend, 1994, s.391). Kolektif kimlik, geçmişle bütünleşme ve şimdinin unsurlarını oluşturma yoluyla kolektif aktörün birliğini ve sürekliliğini üretme yeteneği ile beraber, çeşitli aşamalardan geçerken; kolektif aktörde çevre tarafından belirlenen sorunları çözebilme kapasitesini geliştirir ve kendi ilişkilerinde giderek bağımsız ve özerk hale getirir (Wend, 1994, s.392).

Kolektif kimlik, hareketin sürekliliğini ve zaman içerisinde kalıcılığını sağlar. Bireylerin üyeliklerini düzenler ve harekete katılmak için gerekli koşulları ve kendilerini tanımladıkları ölçütleri belirler. Bu kimliğin içeriği ve zamansallığı grup çeşitlerine göre değişir (Melucci, 2014, s.88-89). Kolektif kimlik kapsamındaki etkinlik ve ritüeller grubu ayakta tutar. Bu aktiviteler grupta yer alan üyeleri hem grup içi bir dayanışmaya ikna eder hem de bir birlik duygusu yaratır. Bu haliyle süreklilik işlevi, kolektif kimlik için hayati bir rol oynar. Eylemsizleşen kolektif kimlik zamanla vasfını kaybeder (Melucci, 1996, s.88-90).

AŞİRET VE KOLEKTİF KİMLİK

Aşiret sözcüğü Arapça kökenli olup dil ve kültür bakımından benzerlik gösteren, birçok aile ve sülaleden oluşmakta olan, göçebe veyahut yerleşik tarzda yaşam süren topluluk anlamına gelmektedir (sozluk.gov.tr). Ortak soy ideolojisine dayanan aşiret olgusu, kendi iç örgütlenmesinde bir askeri birliğin altlık-üstlük ilişkisine benzeyen katmanlardan oluşan bir hiyerarşiye dayanmaktadır. Aşirette en küçük sosyal birim, “aile”dir. Birden fazla aile, sülaleleri oluştururken, birden fazla

sülale ortaklığı “kabile”yi meydana getirir. Kabileler bir araya geldiğinde ise, “aşiret” ortaya çıkar (Heckmann, 2012, s.112).

Aşiret içi bağlılık kan bağına dayanırken, bu kan bağı ile birbirine bağlı sosyal örgütlenmeyi bir arada tutan değerler "asabiyet" duygusu olduğu görülür. İbn-i Haldun'a göre asabiyet; kan bağı ile birbirine bağlı topluluklar içindeki bireylerin yapı içindeki dayanışma ve bağlılığına işaret etmektedir. Bu duygu, aynı sosyal yapı içerisindeki bireylerin kendisinden olanı koruma, ortak çıkar ve ortak bir kimlik etrafında birleşmek anlamına gelmektedir (Jabar & Dawod, 2013, s.45-49).

Aşiret düzeninde, aşiret ağaları aşiret üyelerini iki kontrol edici etken üzerinden manipüle etmektedirler. Birincisi, üretim ilişkileri; ikincisi, aşiret üyeleri arasında var olan akrabalık ilişkileridir. Ağalar her ikisini de daima denetim altında tutmaktadır (Beşikçi, 1992, s.353). Aşiret içi kan bağı genellikle evlilik yolu ile kurulmaktadır. Dolayısıyla, kabile örgütlenme modelini "konik klan" oluştururken, aşiret modelinde haki akrabalık ilişkisi "dallanan soy sistemi"ne dayanmaktadır (Emiroğlu & Aydın, 2003, s.77-79).

Aşiret, ekonomik anlamda, toprağa dayanan üretim ilişkilerinin hâkim olduğu bir yapılanmadır. Toprak mülkiyetinin dağılımı aşiret örgütlenmesinin temelini oluşturmaktadır (Sencer, 1979, s.194). Akrabalık ilişkileri aşiret yapısının inşa edilmesinde belirleyici olurken, aynı zamanda, aşiret ideolojisinin de örgütlenmesini sağlayan kolektif bağın kurucusudur (Heckmann, 2012, s.287).

Aşiret yapısına dâhil olan üyelerin ortak özelliklerinden bazıları "otoriteye bağlılık", "mutlak iktidar", her üyenin "doğuştan sahip olduğu statü" ile "biz duygusuna" dayalı ilişki biçimleri şeklinde sıralanabilir. Aşiret için aile ve akrabalık ilişkileri önemli birer olgu olurken, diğerleri ile ilişkilerde bu kan bağına dayalı bağlılık önemli bir rol oynar. Aile, akraba ilişkileri ile diğer aşiretlerle olan ilişkiler töre tarafından belirlenen normlar çerçevesinde sürdürülmektedir (Özer, 1990, s.2-4).

Aşiret Dernekleri ve Kolektif Kimlik Algısı

Kolektif kimlik belirli bir alanda sınırları belli bir kültürel topluluk tarafından taşınan kimlik olarak ifade edilir (Bilgin, 1995, s.60). Bu kimlik bireyin benliğinin, kişisel özelliklerinin ötesinde ortak değerler, semboller ve kabuller üzerinden şekillenmekte, topluluğa duyulan sadakat ile sürekliliğini sağlamaktadır. Kolektif kimliğin tüm bu öğeleri aşiret içinde geçerlidir. Bir topluluğun taşıdığı ortak kimlik olarak tanımlanan kolektif kimlik olgusu, aşiret bazında ortak kültür, kan bağı, akrabalık, ortak dil ve ritüeller üzerinden kurgulanır (Koç, 2008, s.16). Kolektif kimlik içerisinde bireyler, topluluğun küçük birer paydaşı olarak görülür. Birey grup içerisinde bir nesneye dönüşmektedir (Cohen, 1978, s.450). Aşiret için de geçerli olan budur.

Aşiret, kıvançta ve üzüntüde birlik olma, dayanışmayı içerir. Her şeyden önce bir olma güdüsünü pekiştirir. Aşiret ile üyeleri arasında kolektif bir aidiyet bağı

vardır. Aşirette kolektif kimliği oluşturan bileşenlerin başında akrabalık ilişkileri yani kan bağı gelmektedir. Aşiret, ortak köken ve kültüre sahip, ortak iletişim dilini kullanan, kan bağına dayalı sosyal, siyasal ve ekonomik bir yapıdır (Emiroğlu & Aydın, 2003, s.77).

Akrabalık ilişkileri aşiret sistemi içerisinde kolektif bağın kurucusu niteliğinde görülür. Aşiretler, gerçek ya da var sayılan ortak bir ataya dayanan ve akrabalık temelinde örgütlenmiş, genellikle toprağa dayalı ekonomik birliği olan, kendine özgü bir içyapıya sahip sosyo-politik bir yapıdır (Bruinessen, 2018, s.82). Bireyin çok söz sahibi olmadığı, asabiyet duygusunun belirleyici olduğu bu yapıda aşiret üyeleri “öteki” ile her türlü ilişkide, kendi mensuplarının haklı-haksızlığına bakmaksızın bir dayanışma duygusu içinde hareket ederler (Uluç & Karasu, 2015, s.206).

Kolektif kimlik sonuçta sembolik bir biçimlendirmedir. Bauman ötekinin oluşumunu iç grup- dış grup ayrımı yaparak şöyle tanımlar; “Biz” ve “onlar” zıt tutumları çifti birbirlerinden ayrılmaz. Bu kavramsal-davranışsal zıtlık birbirini tamamlar ve koşullandırır. "Biz" ve "onlar" ancak birlikte, karşılıklı çatışma içinde anlaşılabilir (Bauman, 2010, s.51-52). İşte “biz” aşiret iken; “onlar” diğer herkesi anlatır. Birey için kesin bir tercih söz konusu olup, aşiretin kolektif kimliği her türlü kimliğin önündedir.

Günümüzde modernleşme sonrası geleneksel aşiret yapılarında kısmen bir çözülmeye bahsetmek mümkündür. Kırdan kente göç, kentteki eğitim olanaklarının daha iyi oluşu, sanayileşmeye bağlı artan istihdam olanakları ve yine kentlere özgü kitle iletişim araçlarının yoğunluğu çözülmeyi hızlandıran tetikleyici etkenler arasında sayılabilir (Sencer, 1979; Ökten, 2009).

Diğer taraftan, modernleşmenin belirgin etkisine karşın kentleşme sürecinde aşiret kültürünün tümüyle ortadan kalktığını iddia etmek doğru olmaz. Birçok araştırmada görüldüğü gibi, aşiretler kentsel mekânda, modernitenin öngördüğü biçimde yok olmak yerine, biçim değiştirmekte ve varlığını sürdürmektedir. Kimi zaman aşiretin getirdiği birlikteliğin sağladığı çıkar ilişkileri kimi zaman kentsel mekânda bireyin benlik duygusu ve bir yer/oluşuma olan bağımlılık isteği aşiretin kentsel mekânda yaşamaya devam etmesine neden olmaktadır (Kaya, 2013; Karadeniz, 2010; Uluç & Karasu 2015; Erkan, 2005).

Türkiye’de kırsal alandan kentlere göç eden insanlar, yaşadıkları kültürel şoku aşabilmek ve kente tutunabilmek için çeşitli çözümler üretmektedirler. Üretilen çözüm yollarından bir tanesi de hemşeri dernekleri adı altında bir araya gelmektir. Aslında aşiret dernekleri, hemşehri derneklerinin farklı bir biçimidir (Biçim, 2018; Kaya, 2013). Kent içinde yalnızlığı aşmak ve yaşanan sorunlar karşısında bir dayanak noktası olmak bakımından hemşeri dernekleri ile aşiret dernekleri aynı amaca hizmet etmektedir. Diğer taraftan, bu ortak amaca rağmen aşiret dernekleri kan bağına dayalı iken, hemşehri dernekleri bir yerin getirdiği aidiyet duygusuna dayanır. Aşiret dernekleri, hemşehri derneklerine göre daha fazla içe kapalıdır.

Hemşehri dernekleri üye sayısı artıka güçlenirken, aşiret dernekleri üye sayısından ziyade üyelerin birlikteliğini esas almaktadır.

Modern ve geleneksel kolektif kimliklerin devamlılığının sağlanabilmesi için dernekler önemli bir işlevselliğe sahiptir. Aşiret dernekleri; aşiret mensupları arasında iletişimi sağlamak, üyelerin birbirine destek olmasını sağlamak, grup içinde sadakati sürdürmek, kent yaşamındaki belirsizlikler karşısında bir tampon mekanizma yaratmak vb. birçok işlevi aynı anda üstlenmektedir. Dernekler dayanışma temelli bir kolektif kimliğin yapı ve söylem düzeyinde görülen işlevlerini yerine getirmektedir.

Aşiret derneklerinin orijinal yönü bir yandan geleneksel yaşam tarzının bir parçası olmaları diğer tarafta modernleşme kuramlarında yer alan örgütlü toplumun bir parçası olarak işlevlerini sürdürmeleridir (Kaya, 2015, s.138). Başka bir deyişle, çoğu zaman aşiretin adıyla anılan bu dernekler kentin ihtiyaç duyduğu örgütlü toplumun bir yapı taşı olurken; ironik bir biçimde, kan bağına dayalı geleneksel bağlılıkların sürdürülmesinde de önemli bir işlev üstlenmektedir. Bu haliyle kentteki aşiret derneklerini çoklu modernleşme ya da eksik modernleşmenin bir parçası olarak görmek yanlış olmayacaktır (Göle, 1998; Kaya, 2013).

Aşiretler, bu derneklerin tüzel kişiliğine sığınarak yerel ve genel seçimlerde etkin olmakta, sahip oldukları oy sayısına bağlı olarak kimi kazanım ve çıkarlar için pazarlık gücü edinmektedir (Biçim, 2018, s. 45; Ökten, 2009, s.103). Yine bu dernekleri sayesinde aşiretler yörede yaşanan olaylar ya da toplumsal sorunlar karşısında görüşlerini açıklamakta ve kamusal alanda görünür hale gelerek etkin olmaktadır (Kaya, 2018, s.129-130). Ayrıca aşiret dernekleri çeşitli yöresel etkinlikler düzenleyerek, genç aşiret mensuplarına eğitim bursları vererek hem aşiret mensupları arasında ilişkileri geliştirip, kuşaklar arasında tanışıklığı ve aşiretli olma bilincini artırırken hem de toplum nezdinde itibar kazanmaktadır (Öter & Özkul, 2019, s.217).

Çok partili yaşama geçiş ile birlikte aşiretlerin oy deposu işlevi görmesi onları siyasetçilerin gözünde vazgeçilmez hale gelmiştir. Hatta siyasi açıdan oluşan bu beklenti, kentsel mekânda aşiretin yeniden etkin hale gelmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Siyaset temelli aşiretleşme olarak da ifade edilebilecek bu süreç, kırsal alanda toprağa bağlı gerçekleşen aşiretler arası veya aşiret içi mücadeleye yeni alan açmıştır. Kuşkusuz bu siyasal mücadeleler aşiret dernekleri üzerinden yapılmakta, derneğin kurumsal kimliği ve sağladığı olanaklar siyasal bir sermayeye dönüşmektedir (Karasu, 2018, s.62).

ÇALIŞMANIN AMAÇ, YÖNTEM VE KAPSAMI

Kırsal alanda kolektif kimliğin birer örneği olan aşiretler, göçlerle geldikleri kentlerde yaşamaya devam etmektedir. Kentleşme süreciyle tümüyle yok olmayan aşiretlerin kentte iki temel işlevi bulunmaktadır. İlki, üyeler arası iletişim; ikincisi, çıkar amaçlı kollamadır. Bu işlevlerin bireyin kimliği ve benliği üzerinde kimi etkiler doğurması ise beklenen bir durumdur. Kentte yaşayan bir aşiret mensubunun yaşamı

içinde aşiretin kolektif kimliğinin ne ölçüde etkili olduğu sorusu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Genelde nispeten sayının az olduğu, daha kontrol edilebilir bir kitleyi anlamak, incelemek amacıyla tercih edilen bir araştırma yöntemidir (Gökçe, 2004, s.87; Kvale, 1996, s.56). Araştırma grubu olarak daha az sayıda katılımcı ile daha fazla mesai harcamak suretiyle araştırma konusunun detaylarına nüfuz edebilme olanağı sunması derinlemesine görüşme yönteminin tercih edilmesinin nedenidir (Giddens & Sutton, 2014, s.67).

Çalışmada Haltanlı aşireti örnek olarak seçilmiştir. Şanlıurfa aşiret kültürünün belirgin olarak etkin olduğu bir kenttir. Kentte 173 adet aşiret bulunmakta olup, neredeyse tamamının bir derneği bulunmaktadır (Özer, 1998; Perinçek, 2014). Haltanlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği bunlardan birisidir. Dernek 2019 yılında kurulmuştur. Haltanlı aşireti mensupları ağırlıklı olarak Şanlıurfa ve Gaziantep'te yaşamaktadır. Dernek merkezi Şanlıurfa'nın merkez ilçesi Haliliye'de iken, Bozova ve Viranşehir'de şubeleri bulunmaktadır.

Çalışma kapsamında Haltanlı aşiretine mensup 45 kişiyle, toplamda 70 saate yakın bir görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmelerin tümü derneğin merkez binasında gerçekleşmiştir. Dernek faaliyetlerine kadınların katılımı mümkün olmadığı için Haltanlı aşiretine mensup hiçbir kadınla görüşme imkânı olmamıştır. Diğer taraftan, aşiretin yapısı içinde ilişki ağlarının inşasında erkeklerin belirleyici olduğu düşünüldüğünde, bu durumun verilerin doğruluğu bakımından bir sorun oluşturmadığı düşünülmektedir. Bu çalışmada yapılan derinlemesine görüşmeler için Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan (08.07.2024 tarih ve 348714 sayılı) izin alınmıştır. Etik Kurul izni gereğince, görüşme yapılan kişilerin ad ve soyadları çalışmada yer alamayacağı için, her görüşmeciye bir numara verilmiş, görüşmecinin bu numarası yanına yaşı ve cinsiyeti de (D. numara/yaş/cinsiyet) eklenmiştir.

Görüşmecilerin tümü her soruya yanıt vermiş değildir. Görüşmecilerin bir kısmı bazı sorulara daha detaylı cevaplar verirken, bazı soruları geçiştirmiştir. Görüşmecilerin kişisel eğilimlerinden kaynaklı bu farklılıklar sonuçlara yansıtılmamıştır. Diğer taraftan, bu durum her soru için yeterli cevabın elde edilmesinde bir engel teşkil etmemiştir. Kimi görüşmeciler kimi sorulara aynı cevabı vermiş olup, aynı cevaplar içinde seçilen görüşmecinin görüşü çalışmaya doğrudan aktarılmıştır.

Derinlemesine görüşmede görüşmecilere yöneltilen sorular Melucci'nin kolektif kimlik için belirlediği farklı boyutları içermektedir. İlk bölümde detaylı anlatıldığı gibi, kolektif kimliğin üç farklı boyutu bulunmaktadır. Bunlar; ilişkisel, çatışma ve süreklilik boyutlarıdır. İlişkisel boyut bir tanıma ve tanınma sürecini ifade ederken, çatışma boyutu diğer gruplarla olan ilişkileri ve son olarak süreklilik boyutu kolektif kimliğin devamı amacıyla yapılan her türlü etkinliği anlatmaktadır.

Derinlemesine görüşmelerde, görüşmecilere yöneltilen sorular bu üç boyutu anlamaya yönelik olup, elde edilen veriler hem aşiret kimliğinin bireyler üzerindeki etkisini hem de bireylerin aşiret kolektif kimliğinin devamı anlamında neler yaptığını bize gösterecektir.

ÇALIŞMANIN SONUÇLARI

Çalışma sürecinde yapılan derinlemesine görüşmelerde öncelikle aşiret mensuplarının aşirete bağlılığı net olarak belirlenmiştir. Gerek kent yaşamı içinde yaşanan soruların çözümü gerekse bir bireyin gruba ait olma ihtiyacı olarak değerlendirilsin aşiretler bir dernek çatısı altında birey üzerindeki etkisini sürdürmekte, aidiyet bağı devam etmektedir. Derinlemesine yapılan görüşmeden alınan ve aşağıda yer verilen notlar derneğe, dolayısıyla aşirete duyulan ihtiyacı net olarak bize göstermektedir.

D. 1/50/Erkek: *Burada kendimi güvende hissediyorum, maddi anlamdaki güçsüzlüğümü burada unutuyorum. Manevi anlamda huzur buluyorum. Biliyorum ki buradakilerin bana zararı dokunmaz, beni yoksulluğundan ötürü horlamaz. Kısacası dernek benim için nefes aldığım, insan olduğumu hatırladığım bir yer anlamına gelmektedir.*

D. 2/45/Erkek: *Yalnız olmadığımı hissediyorum. Başıma herhangi bir şey geldiğinde akrabalarımın yanımda olduğunu hissediyorum. Bu kadar çok akrabamızın olduğunu bilmek insana güven veriyor. Yaşadığımız coğrafyada aşiretinizin kalabalık olması, birbirine bağlı olması ve güçlü olması güven açısından çok önemli birer etkidir.*

D. 4/28/Erkek: *Burada daha önce akrabam olduğunu bilmediğim insanlarla tanıştım ve kaynaştım, dernek olmasaydı onları tanıyamazdım. Kentte başka arkadaşlıklarım sosyal çevrem oldu, fakat derneği onlardan ayrı tutuyorum. Çünkü dernekte herkes içinden gelerek birbirinin yanında, arada kan bağı da olduğu için bu yakınlık iki katı pekişmektedir. Burada kişisel menfaatten çok genelin menfaati önemlidir.*

D. 6/21/Erkek: *Dernek benim için akrabalık bağlarının güçlenmesi anlamına geliyor. Ayrıca gençlere yönelik yapılan faaliyetlerle bu bağlar daha da güçleniyor.*

D. 12/39/Erkek: *Derneğe geliş gidişlerimde akrabalarla bir araya geliyorum, aşireti ilgilendiren konular hakkında fikir alışverişinde bulunuyoruz. Akrabalarla sohbet etme, dertleşme, düğün ya da taziye gibi durumlarda gidiş geliş katılma, sorunlarımızı paylaşma, diğerlerinin sorunlarına çözüm üretme vb. işleri yapıyoruz.*

D. 30/50/Erkek: *Derneğe geliş gidişlerimde toplantılara, sohbetlere ya da toplu faaliyetlere katılıyorum. Mesela haftada bir burada toplanır çiğköfte yaparız. Gençler ve yaşlılar bir araya gelerek birlikte zaman geçiririz. Bu sayede gençler usul erkân öğrenmekle birlikte, aidiyetlik bağları da güçlenmektedir. Yaşlılar ise gençleri yakından tanımakta ve onlarla kaynaşmaktadır.*

D. 21/50/Erkek: *Derneğe gidiş gelişlerimde akrabalarımın sohbet etme, onlarla dertleşme ve derneğin düzenlediği yine akrabalar arasında olan aktivitelere katılırım. Bir ev gibi burası...*

Dernek üyelerinin derneğe bağlılığı ve dayanışma şekli modern bir sivil toplum örgütüne duyulan organik dayanışmadan daha çok mekanik dayanışma modeli ile benzerlik göstermektedir. Mekanik dayanışmaya dayalı topluluklarda, birini diğerine bağlayan vicdan, bilinç, gelenekler, bağlılıklar, aile, töre, din gibi etkenler rol oynarken, birey çıkarını çoğu zaman aşan, fedakârlık ve karşı tarafın

faidasını öne çıkaran bağlantılar önem kazanır. Ayrıca, özgeciler üzerinde inşa edilen bir dayanışma modeli esas alınır (Taburoğlu, 2018, s.26).

Dernek üyelerinin dernekten beklentileri, aynı zamanda, var olan bağlılığı da desteklemektedir. Bu haliyle dernek mensubu aşiret üyelerinin hem kendilerini tanımlama hem de diğerleri tarafından tanınma süreçlerinde aşiret kimliğini baskın bir biçimde kullandıkları görülmektedir. Melucci'nin kolektif kimlik için önerdiği ilişki boyut çalışmamızda net olarak görülmektedir.

Çalışmaya katılan üyelerin dernekten beklentileri maddi durumlarına göre değişmektedir. Örneğin gelir düzeyi düşük katılımcılar manevi beklentilerinin yanında maddi destek de aldıklarını belirtmiştir. Dernek, sosyal yardım görevini yerine getirirken aynı zamanda geleneksel kan bağının da sürdürücüsü olmaktadır. Kimi zaman bir kamu kurumunda yaşanan zorluklar karşısında dernek kolaylaştırıcı olmakta, dernek üyelerinin menfaatlerini kollamaktadır. Kimi zaman aşiret üyeleri birbirine borç para temin etmektedir. Dernek üyelerin sorunlarının çözüldüğü, ihtiyaçların karşılandığı bir merkez durumundadır.

D. 41/45/Erkek: *Dernekten beklentilerimi şu anda karşılamaktayım. Maddi destek ve manevi ihtiyacımın giderildiğini hissediyorum. Fakat diğer üyelerin tam katılımının sağlanabilmesi için yeni faaliyet alanları açılabilir. Örneğin dar gelirlilere yeni istihdam alanları ve daha çok yardıma muhtaç aşiret üyelerine yardım yapılabilir. Fakat bu haliyle ben oldukça memnunum.*

D. 14/34/Erkek: *Dernekten maddi anlamda herhangi bir beklentim olmamıştır. Fakat akrabalarımın kalabalık olması ve bu kalabalığın bana verdiği güç birçoğu şeyden daha önemlidir. Yaşadığımız coğrafyada aşiretinin güçlü ve kalabalık olması saygınlık ve statü açısından çok önemli bir etkidir. Derneğin aşireti toparlaması, birliği ve beraberliği sağlaması saygınlık ve statü açısından güç vermektedir. Dernek üyelerinin bu ihtiyacını karşılamaktadır.*

D. 3/58/Erkek: *Dernekten maddi anlamda herhangi bir beklentim olmamıştır. Fakat sosyalleşme, güven ve paylaşım açısından bütün beklentilerimi yerine getiriyor.*

D. 5/55/Erkek: *Dernekten maddi beklentim hiç olmadı, çünkü ihtiyacım da olmadı. Fakat akrabalarımın varlığı ve bir topluluk haline gelmeleri benim manevi ihtiyacımı gidermektedir. Yaşadığımız coğrafyada akrabalarının kalabalık olması diğer aşiretler üzerinde caydırıcı bir etki sağlar.*

D. 9/32/Erkek: *Dernekten beklentim maddi anlamda yoktur. Fakat manevi anlamda yakınlığı pekiştirici faaliyetler yapılabilir. Taziye evi, kadınların da katılımını sağlayacak bir kadın kolları, dar gelirlilere yönelik daha çok yardım gibi yapılabilir. Gerçi derneğin misyonları arasında kadın kolları ve taziye evi gibi düşünceler mevcuttur. Eminim kısa sürede onlar da yapılacaktır.*

D. 15/51/Erkek: *Aşiretin yüzde 70'ine bu dernek aracılığıyla ulaşmış bulunmaktayım. Şu an derneğimizin ulaştığı sayı kent genelindeki diğer sivil toplum kuruluşlarının çok üstündedir. Bu kalabalık siyasi partilere toplu oy açısından cazip görülürse, dernek üyelerine sağlayacakları fayda oranında bizim de onlara faydamız dokunacaktır. Bu faydaları istihdam alanları açısından değerlendirmemizin işsiz üyelerimize daha çok fayda sağlayacağı düşünülmektedir. İş başvurularında referans oldukça önemli olduğu için, biz elimizden geldiğince üyelerimize referans olmaya çalışacağız.*

D. 13/48/Erkek: *Aşiret derneklerinin geleneksel feodal yapıyı besleyen yönlerinin ben de farkındayım, yaşadığımız bu coğrafyada aşiretinin varlığı, kalabalık olması ve güçlü olması buralarda barınman için önemli birer etkidir. Dernek eski feodal düzendeki gibi ağalık köylülük düzeni ile değil daha çok herkesin söz hakkının olduğu bir platform görevi görmektedir. Hala geleneksel aşiret düzenini koruyan bölgemizde bir arada bir kuvvet olmamız için derneğin varlığı çok önemlidir.*

Çalışmaya katılan görüşmecilerin tamamı kamu kurumu ile ilgili işlerini halledemediğinde öncelikli olarak akraba çevresini tercih ettiğini belirtmiştir. Akrabalığın gerektirdiği sorumlulukların yöneticilerle, siyasetçilerle ve askeri personelle ilişki kurma konusunda işe yaradığı düşünülmektedir. Bu durum bu alanda yapılan başka çalışmalarla da örtüşmektedir (Heckmann, 2012, s.44; Ökten, 2009, s.108).

D. 40/34/Erkek: *Kamu kurumları ile ilgili işlerimde yol yordam öğrenmek için dernek üyelerinden yardım alırım. Örneğin adliyede bir işlem varsa dernek üyeleri arasındaki avukatlardan yardım alırım. Ya da belediye ile alakalı işlem varsa bunu yine dernek üyeleri arasında halletmeye çalışırım. Yabancılara pek güvenmiyorum. Akrabam bana daha çok güven veriyor.*

D. 24/28/Erkek: *Kamu kurumları ile ilgili işlerimde akraba ve dost çevresinden yardım alırım. Akrabalarım daha çok güvenirim.*

D. 13/48/Erkek: *Kamu kurumları ile ilgili işlerimi genelde kendim hallederim. Fakat bilmediğim konularda dernek üyeleri arasından tecrübeli olanlardan yardım alırım. Ayrıca kurumda çalışan akrabam varsa onun aracılığıyla halledilmesini tercih ederim.*

D. 18/44/Erkek: *Borç alırken akrabalarımın (aşiret içi) alırım. Akrabam benim maddi durumumu bilir, herhangi bir teminatım olmasa bile borç verir, hatta çoğunlukla maddi durumumun yetersizliğinden dolayı borcundan vazgeçer.*

D. 17/50/Erkek: *Borç almayı pek sevmem. Fakat mecbur olduğumda akraba ve eş dosttan almayı tercih ederim. Bankalardan daha önceleri alırdım fakat son dönemde pek cesaret edemiyorum. Bu açıdan akraba çevresini daha güvenli buluyorum.*

D. 22/29/Erkek: *Borç alma konusunda ticari ilişkilerimin olduğu akraba çevresini tercih ederim. Köyden gelen ürünü kime satarsam onlardan borç alırım. Genelde akraba çevresi tercihimdir.*

Kolektif kimliğin süreklilik boyutunda, geçmişle bütünleşme ve şimdinin unsurlarını oluşturma yoluyla kolektif aktörün birliğini ve sürekliliğini üretme yeteneği ile beraber, çeşitli aşamalardan geçerken, aktör de çevre tarafından belirlenen sorunları çözebilme kapasitesini geliştirir ve kendi ilişkilerinde giderek bağımsız ve özerk olarak etkin hale gelir. Bu haliyle Melucci'nin kolektif kimliğin bir fonksiyonu olarak önerdiği süreklilik hem aşiret hem de dernek nezdinde büyük önem taşımaktadır.

Aşiret üyelerine birbiriyle ilişkilerini nasıl sürdürdükleri sorulmuştur. Derinlemesine görüşmelerde verilen cevaplar iletişim yöntemleri değişse de, üyeler arası iletişimin hiç kopmadığını bize göstermektedir.

D. 9/32/Erkek: *Diğer dernek üyeleri ile sosyal medya üzerinden iletişimi sağlamaya çalışıyoruz. Whatsapp, facebook vb. hesaplar üzerinden sağlanır. Herhangi bir yeni haber ya da duyuru olduğunda bu sosyal medya hesapları üzerinden haberler verilir. Şayet toplanma günlerine denk gelirse anons şeklinde de haber verilir.*

D. 31/22/Erkek: Sosyal medya üzerinden iletişimi sağlıyoruz. Aşiret gruplarımız var oradan önemli haberleri ya da üyelerle ilgili sorunlar paylaşılır ve birlikte çözülür.

D. 6/21/Erkek: Diğer dernek üyeleri ile iletişimi sosyal medya ve telefon üzerinden sağlamaya çalışırız. Ayrıca toplantı günlerinde de genel anonslar yapılarak iletişim sağlanır.

Aşiret üyelerinin kentte dönüşümü, kolektif kimliklerini sürdürme yollarından birisi de sosyal medyanın imkânlarından yararlanmaktır. Aşiret ilişkilerinin, kendini yeni koşullara uyarlamasının, kuşkusuz bir önceki durumdan farklılaşmasının doğurduğu, ancak bunun yıkıcı bir değişimden ziyade karşılaştığı yeni durumda varlığını koruma çabasının, yeniyle müzakeresinin bir sonucu olarak dönüşüm yaşadığı şeklinde düşünülebilir (Karadeniz, 2012, s.168). Ayrıca aşiret mensupları özel günlerde daha sık bir arada olmaktadır.

D. 11/33/Erkek: Düğün ya da taziye gibi durumlarda dernek, üyelere haber vererek birlikte ziyaret etmeyi sağlamakta, ev sahibinin ihtiyacı durumunda düğün ise masrafları karşılamakta, taziye ise taziye yemeğini sağlamaktadır. Derneğin ileriye dönük projeleri arasında düşünülen taziye evi yapıldığı takdirde, bütün dernek üyeleri taziyelerini burada yapabilecektir.

D. 23/29/Erkek: Düğün sahibi üye için akraba çevresinin kalabalık olması önemli bir etkidir. Taziyelerde ihtiyaç durumunda üç günlük yemek masrafı dernek tarafından sağlanır.

D. 19/41/Erkek: Düğün ve taziye gibi durumlarda gençler ve ihtiyarlardan oluşan toplu kalabalıkla gidilerek diğer aşiretlere ev sahibinin de aşiretinin kalabalık olduğunu yani arkasının güçlü olduğu mesajı da verilir.

D. 25/32/Erkek: Düğün ve taziye gibi durumlarda toplu ziyaret ve düğün sahibine hediye ayarlama, hatta ihtiyaç sahiplerine maddi ödenek sağlanır. Yapılan masraflar yönetim kadrosu tarafından sağlanmaya çalışılır. Ayrıca taziye masrafları da yine dernek tarafından tedarik edilir.

Görüldüğü gibi derneğin toparlayıcı, bir araya getirme, birlik ve beraberliği sağlayıcı birçok fonksiyonu bulunmaktadır. Ayrıca dernek bölgede yaşayan diğer aşiretlere karşı kalabalık ve güçlü olduğu mesajını vermektedir. Zira aşiretler arası çekişmeler hem aşiretler arası güç hiyerarşisinin belirlenmesinde hem de çıkara dayalı ilişkilerin düzenlenmesinde belirleyicidir (Altan, 2020, s. 22).

Kolektif kimliğin çatışma boyutu kolektif aktörler ile diğerleri arasında bir gerilim meydana getirir. Karşılıklı kuralının toplumsal çatışma içinde imkânsızlaşmasıyla beraber kıt kaynaklar üzerindeki rekabet de artacaktır. Ortaya çıkan bu çatışmada tehlikeye giren sembolik ya da somut hedefler değil, insanların uğruna mücadele ettiği şey, kendilerini tanıma/onaylama ve eylemlerinin özneliği olarak tanınma olanağıdır. Kolektif aktörler, karşıtlarının yok saydığı kimliklerini kabul ettirme ve kendilerine ait olanı sahiplenmek için bir çatışma içine girerler.

D. 15/51/Erkek: Genelde üyelerimizin sorunlarını dinliyorum. Taziye, düğün ve hasta ziyareti gibi durumlarda dernek adına organizasyonu sağlıyorum. Akrabaların kendi aralarında ya da dışardan birileri ile girdiği ihtilaflarda ise arabuluculuk yaparak olayların büyümesini engelliyorum.

Şu anda üye sayımız 7.500'e çıktı, ben bu sayıyı 25.000'in üzerine çıkarmayı hedefliyorum. Aynı aşirete bağlı olduğumuz bütün akrabalara ulaşmaya çalışacağım. Akrabalık bağına çok önem veririm, benim için daha samimi daha candan anlamına gelir.

Onun için ne kadar kalabalık olursak o kadar mutlu oluruz. Kendimi bildim bileli içimdeki utku olmuştü bütün akrabalarımaya ulaşma, onları bir çatı altında toplama fikri, şimdi bu düşüncemi gerçekleştirmeye çalışıyorum. Akrabalık bağlarının güçlü olması benim için önemli bir konudur. Dışarıya karşı bir güçtür.

D. 28/30/Erkek: *Akrabalık bağının yaşatıldığı derneğimizde gençleri uygunsuz ve zararlı (uyuşturucu vb.) alışkanlıklardan ayıplama, kınama ve aşiretin büyüklerinin telkinleri yolu ile uzak tutmaya çalışırız. Yaşadığımız coğrafya da erkeklerin varlığı önemli bir etken olarak görülür. Bu gençlerin düzenli ve birlikte hareket etmelerini sağladığımızda aşiret üyelerimizin diğer aşiretler tarafından daha güçlü görülmelerini sağlarız.*

D. 34/37/Erkek: *Derneğe geliş gidişlerimde bütün günümü burada geçiriyorum. Genelde üyelerimizin sorunlarını dinliyorum. İhtiyaç sahibi akrabalarımaya yardımcı oluyorum, organizasyonu sağlıyorum. Taziye, düğün ve hasta ziyareti gibi durumlarda dernek adına organizasyonu sağlıyorum. Akrabaların kendi aralarında ya da dışardan birileri ile girdiği ihtilaflarda ise arabuluculuk yaprak olayların büyümesini engelliyorum. Birlik bizim için önemli. Yabancıya karşı bir olmak, bir yumruk olmak gerek.*

D. 19/41/Erkek: *Aşiretin yüzde 70'ine bu dernek aracılığıyla ulaşmış bulunmaktayım. Bu birlik beraberliğin akrabalarım adına faydalı olmasını isterim. Şu an derneğimizin ulaştığı sayı kent genelindeki diğer sivil toplum kuruluşlarının çok üstündedir. Bu kalabalık siyasi partilere toplu oy açısından cazip görülürse, dernek üyelerine sağlayacakları fayda oranında bizim de onlara faydamız dokunacaktır. Bu faydaları istihdam alanları açısından değerlendirmemizin işsiz üyelerimize daha çok fayda sağlayacağı düşünülmektedir. İş başvurularında referans oldukça önemli olduğu için, biz elimizden geldiğince üyelerimize referans olmaya çalışacağız. Her aşiret bunu yapıyor, mecbur bizde yapıyoruz. Çocuklar işsiz kalsa daha kötü olur.*

D. 20/34/Erkek: *Üyelerin ekonomik profili oldukça düşük bir vaziyette, dernek bu yoksul insanlara maddi açıdan destek sağladığı için bana göre dernek merhamet ve duyarlılık anlamına gelmektedir. Ayrıca, arabuluculuk anlamına da gelmektedir. Örneğin herhangi bir husumet durumunda olaylar ciddi boyutlara ulaşmadan başkan önderliğinde her iki taraf arasında arabuluculuk yapılır ve olay tatlıya bağlanır. Burada başkanın sıfatı da çok önemlidir. Başkana duyulan saygı ve sevgi olayın tatlıya bağlanmasında oldukça etkili olur. Başkanın varlığı hem caydırıcı hem de rahatlatıcı bir etken olarak görülür.*

Aşiret üyeleri, dernek üyeliği ile yaşadıkları coğrafyada bir güç olma ihtiyacını karşılar, aynı zamanda diğer aşiretler tarafından tanınma ve saygın olmayı da hedeflemekte olduklarını açıklamışlardır. Ayrıca gençlerin zararlı alışkanlıklardan uzak durması için oluşturulan gençlik kollarının varlığının kolektif bilincin sürekliliğini sağladığı düşünülmektedir.

SONUÇ

Haltanlar Aşiret Derneği'nde yapılan saha çalışmasında, dernek üyelerine aidiyetlik üzerinden sorulan sorulara verilen cevapların tümünde "güven" duygusunun referans gösterildiği görülmüştür. Derneğin kendileri için bir tür güven tesis ettiğini belirten aşiret mensupları, kentin güvensiz ortamında korunaklı bir alan oluşturduklarını ifade etmektedirler. Aşiret olmanın getirdiği kolektif kimlik kentsel mekânda dernek üzerinden yaşatılmaktadır. Bu durum Melucci'nin kolektif kimliğin ilişkisel boyutunu tarif etmektedir.

Haltanlar Aşireti mensupları kendilerini aşiretleri üzerinden inşa etmekte, bu mensubiyetten memnun olduklarını, gurur duyduklarını vurgulamaktadırlar. Benzer bulgulara Uçar'ın 2018'de yaptığı saha çalışmasında da rastlanmaktadır. Bu çalışmada katılımcıların % 86'sı aşirete mensup olmanın faydalı olduğunu, kendilerine bir tür güç verdiğini, yalnızlıktan kurtardığını ifade etmişlerdir (Uçar, 2018, s.128-129). 2015 yılında Şanlıurfa'da yapılan bir araştırmada, aşiret mensuplarına, "bir aşirete mensup olmanın ne kadar önemli" olduğu sorulmuştur. Katılımcıların % 32,8'i çok önemli derken, % 29,4'ü önemli olduğunu söylemiştir (Uluç & Karasu, 2015, s.214). Dernek üyelerinin bu davranışı göstermelerinde kolektif kimliğin süreklilik ve ilişkisel boyutlarının önemli etkisi bulunmaktadır. Heckmann'ın 1991 yılında yaptığı çalışmasında da benzer sonuçlara ulaşılmış, aynı aşiretten olan kişilerin, akrabalığı geniş toplumsal ilişkiler ağının bir parçası olarak gördükleri belirlenmiştir (Heckmann, 2012, s.44).

Çalışma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde kalabalık ve birlikte olmanın siyasi anlamda güçlü olmak anlamına geldiği daima vurgulanmıştır. Bu kalabalığın siyasi partilerden istihdam ve yardım isterken etkili olduğu düşünülmektedir. Bu durum Melucci'nin kolektif kimliğin çatışma boyutunu bize göstermektedir. Gerek devlet nezdinde kabul görmek gerekse diğer aşiretlerle yürütülen paylaşım kavgasında aşiret derneği çok önemli bir rol üstlenmektedir. Türkiye'de siyasi yapıya egemen olan patronaj ilişkilerde bu süreci desteklemektedir (Karasu, 2018, s.62). Aşiret mensubiyeti siyasal anlamda çıkarları kollamada aşiret mensuplarını bir adım öne geçirmektedir.

Çalışmada elde edilen verilere göre aşiret mensupları, derneğe üye olarak kan bağına dayalı kolektif kimliğin birer parçası olma, güven duydukları akrabalık bağı çerçevesinde sosyalleşme ihtiyaçlarını giderme güdüsünü tatmin etmektedirler. Dernek üyeliği ile kalabalık bir bütünün parçası haline gelerek kent ortamının soğuk, güvensiz ve mesafeli ilişkilerinden kendilerini korumaktadırlar. Hem dernek içi etkinlikler hem de derneğin sağladığı kesintisiz iletişim kolektif kimliğin bir başka boyutu olan sürekliliği sağlamaktadır. Bu konuda derneklerin etkin bir rol üstlendiğini ifade eden Kaya, kentteki değişim ve dönüşüm karşısında derneklerin aşiret üyeleri için bir dayanak noktası olduğunu ifade etmektedir (Kaya, 2013, s. 33).

Aşiret derneği sadece maddi kazanç sağlamak için değil, aynı zamanda, akrabalık ilişkilerini güçlendirmek, birlik ve beraberliği sağlamak, saygınlık ve statü kazandırmak gibi sosyal ve kültürel ihtiyaçları da karşılamaktadır. Bu durumda derneği sadece bir kurum olarak görmek yanlış olacaktır. Bir kurum olmanın ötesinde dernek; aile bağlarını güçlendiren ve toplumsal statüyü arttıran bir sosyal yapı olarak önemli bir rol üstlenmektedir. Aynı sonuca ulaşılan bir başka çalışmada, kentleşme süreciyle birlikte artan sorunlar karşısında aşiret mensuplarının yalnızca maddi çıkarlar elde etmenin dışında, aidiyet duygusu içinde aşirete karşı bağlılıklarını sürdürdükleri görülmüştür (Karadeniz, 2010, s.226-228).

Aşiret mensupları, dernek üyeliği ile hem yaşadıkları coğrafyada güçlü olma ihtiyacını karşılarken hem de diğer aşiretler tarafından tanınma ve saygınlık kazanma amacını gütmektedir. Aynı aşiret veya akraba grubundan olan kişiler, birbirlerine daha fazla güvenmekte ve yardımlaşmaktadır. Bu durumda kolektif kimliğin sürekliliği devam etmekte, dernek üyeleri arasındaki ilişkisel bağların güçlü kalması garanti altına alınmaktadır.

Yazar Katkı Oranı ve Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit katkı sunmuştur ve yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Altan, B. (2020). Osmanlı Devleti'nin son döneminde yapı, sorunlar ve İngilizlerle ilişkiler açısından Goyan Aşireti. *History Studies*, 12 (1), 15-33.

Assmann, J. (2015). *Kültürel bellek eski yüksek kültürlerde yazı, hatırlama ve politik kimlik*. Çev. Ayşe Tekin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Aydoğdu, H. (2004). Modern kimlikte öznenin ölümü. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 115-147.

Bauman, Z. (2010). *Sosyolojik düşünmek*. Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2017). *Kimlik*. Çev. Mesut Hazır, Ankara: Heretik Yayınları.

Berger, P., & Luckmann T. (2008). *Gerçekliğin sosyal inşası bir bilgi sosyolojisi incelemesi*. Çev. Vefa Saygın, İstanbul: Paradigma Yayınları.

Beşikçi, İ. (1992). *Doğu'da değişim ve yapısal sorunlar*. Ankara: Yurt Yayınları.

Biçim, H. (2018). *Aşiretlerin kente eklenme tarzı: Batman örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Bilgin, N. (1995). *Kolektif kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Bruinessen, M. V. (2018). *Ağa, şeyh, devlet*. Çev. Banu Yalkut, İstanbul: İletişim Yayınları.

Cohen, A. P. (1978). The same-but different: the allocation of identity in Whalsay, Shetland. *Sociological Review*, 26 (3), 449-469.

Cohen, A. P. (1999). *Topluluğun simgesel kuruluşu*. Çev. Mehmet Küçük, Ankara: Dost Kitabevi.

Dalbay, R. S. (2018). "Kimlik" ve "toplumsal kimlik" kavramı. *SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (31), 161-176.

Drousioti, K. (2022). Collective identities beyond homogenisation: Implications for justice and education. *Ethics and Education, 17* (3), 294-310.

Emiroğlu, K., & Aydın, S. (2003). *Antropoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Erkan, R. (2005). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sosyal yapısı ve değişim eğilimleri*. Ankara: Kalan Yayınları.

Fearon, J. D. (1999). What is Identity (As We Now Use the Word)? Stanford: Stanford Üniversitesi.

Giddens, A., & Sutton, P. W. (2014). *Sosyolojide temel kavramlar*. Çev. Ali Esgin, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Gökçe, B. (2004). *Toplumsal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Savaş Yayınları.

Göle, N. (1998). Batı-dışı modernlik üzerine bir ilk desen. *Doğu-Batı Dergisi, 1* (2), 55-62.

Heckmann, L. Y. (2012). *Kürtlerde aşiret ve akrabalık ilişkileri*. Çev. Gülhan Erkaya, İstanbul: İletişim Yayınları.

Jabar, F. A., & Dawod, H. (2013). *Aşiretler ve iktidar Ortadoğu'da etnisite ve milliyetçilik*. Çev. Ömer Öğünç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayıncılık.

Jung, C. G. (2015). *Kişiliğin gelişimi*. Çev. Duygu Olgaç, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Karadeniz, S. (2010). Osmanlıdan cumhuriyete merkezileşme politikalarının aşiret sistemine etkileri. *Mukaddime, 3*, 27-41.

Karadeniz, S. (2012). *Aşiret sisteminde dönüşüm -aşiretin kentte aldığı yeni şekiller Batman örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Karasu, M. A. (2018). Yerel siyaset ve yerel siyasal dinamikler üzerinde aşiret etkisi (Şanlıurfa örneği). A. Mengi., & D. İşçioğlu (Der.), *Küreselleşme sürecinde yerel hizmet yerel siyaset içinde* (ss. 55-81). Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayını.

Kaya, M. (2013). *Modernleşme sürecinde aşiretlerin dönüşümü: Şanlıurfa aile ve aşiret dernekleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

Kaya, M. (2015). *Aşiret modernleşmesi*. İstanbul: Çıra Yayınları.

Kaya, M. (2018). Aşiret modernleşmesi mi, yeniden aşiretleşme mi? *Harran Üniversitesi İİBF Dergisi, 2* (2), 124-134.

Koç, M. (2008). *Yetişkinlik döneminde dindarlık ile benlik kavramı*

değişkenleri arasındaki ilişki. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Kvale, S. (1996). *Interviews: an introduction to qualitative research interviewing.* CA: Sage Yayıncılık.

Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi.* Çev. Işık Ergüden, İstanbul: Sel Yayıncılık.

Melucci A. (1993). Toplumsal hareketler ve günlük hayatın demokratikleşmesi. J. Keane (Der.), *Sivil toplum ve devlet Avrupa'da yeni yaklaşımla* içinde (ss. 267-286). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Melucci, A. (1996). *The playing self person and meaning in the planetary society.* Cambridge: Cambridge Üniversitesi.

Melucci, A. (2014). Süreç olarak kolektif kimlik. F. Mollaer (Der.), *Kimlik politikaları özdeşlik, tanınma ve farklılık* içinde (ss. 79-104). Ankara: Doğu-Batı Yayınları.

Ökten, Ş. (2009). Aşiret, akrabalık ve sosyal dayanışma: geleneksel hayatı yönetme biçimi. *Aile ve Toplum*, 11(5), 99-110.

Öter, A., & Özkul, M. (2019). Modernitenin öteki yüzü: kaybedilenleri hatırlamak Yörük aşiretlerinde modernleşme ve uyum. S. Parin (Der.), *Türkiye'de aşiret tartışmaları* içinde (ss. 213-241). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Özdemir, C. (2001). Kimlik ve söylem. *Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 107-122.

Özer, A. (1990). *Doğu Anadolu'da aşiret düzeni.* İstanbul: Boyut Yayınları.

Özer, A. (1998). *Modernleşme ve güneydoğu.* Ankara: İmge Yayınevi.

Park, R., & Burgess, E. (2015). *Şehir.* Çev. Pınar Karababa, İstanbul: Heretik Yayınları.

Perinçek, D. (2014). *Aşiretler raporu.* İstanbul: Kaynak Yayınları.

Rümelin, J. N. (1993). Collective identities and citizenship. *Analyze & Kritik*, 15, 120-128.

Sen, A. (2006). *Kimlik ve şiddet kader yanılısaması.* İstanbul: Türk Henkel Yayınları.

Sencer, Y. (1979). *Türkiye'de kentleşme.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.

Taburoğlu, Ö. (2018). *Toplumsal dayanışma, işbölümü ve dilencilik olgusu arasındaki ilişkiler: Almanya ve Türkiye karşılaştırması.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Türkbağ, A. U. (2003). Kimlik, hukuk ve adalet sorunu, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 6 (23), 209-216.

Uçar, G. (2018). *Bir toplumsal organizasyon olarak aşiretlerin modern zamanlarda çeşitlenen işlevleri: Koçgiri Aşiretleri örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Uluç, V., & Karasu, M. A. (2015). Kente yerleşmiş aşiret üyelerinin kentleşme eğilimleri üzerine bir çalışma: Şanlıurfa örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 13 (25), 201-232.

Wend, A. (1994). Collective identity formation and the international state. *American Political Science Association*, 88 (2), 384-396.